

Oman talouden suunnittelu ja talouteen liittyvien riskien arviointit

**YTO: Yhteiskunnassa ja
kansalaisena toimiminen**

Sisältö

1. [Oma talous](#)
2. [Tehtävät – Oma talous](#)
3. [Laskut ja maksaminen](#)
4. [Tehtävät – Laskut ja maksaminen](#)
5. [Lainat ja luotot](#)
6. [Tehtävät – Lainat ja luotot](#)
7. [Lähteet](#)
8. [Yhteystiedot](#)

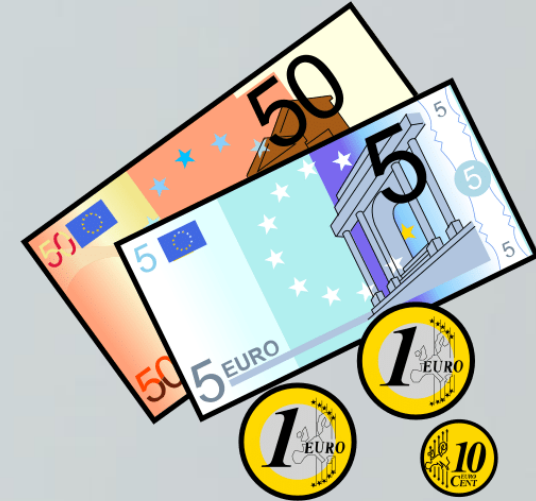

1. Oma talous

Raha

- Tarvitset rahaa melkein joka päivä.
- Maksat rahalla erilaisia tavaroita ja palveluita.

Mistä voit saada rahaa?

- **Palkka** on rahaa, jota saat työstä.
- **Tulonsiirrot** ovat rahaa, jota yhteiskunta voi maksaa sinulle.

Näitä ovat esimerkiksi

- lapsilisä
- opintotuki
- työttömyyskorvaus.

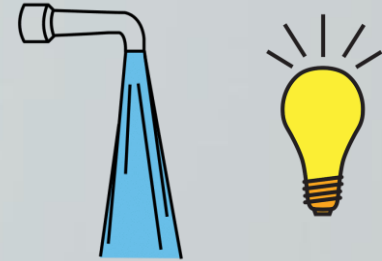
- **Pääomatulot** tarkoittavat rahaa, jonka hankkimiseen et tee työtä. Näitä ovat esimerkiksi

- myyntivoitto = Myyt kalliimmalla kuin olet ostanut.
- vuokratulot = Vuokraat jotain ja saat siitä rahaa.

Mihin rahaa kuluu?

- Suomessa ihmiset käyttävät eniten rahaa asumiseen.
- **Asumiskuluja** ovat esimerkiksi vuokra sekä sähkö- ja vesimaksut.
- Ihmiset kuluttavat paljon rahaa myös ruokaan ja juomaan.

Tulot ja menot

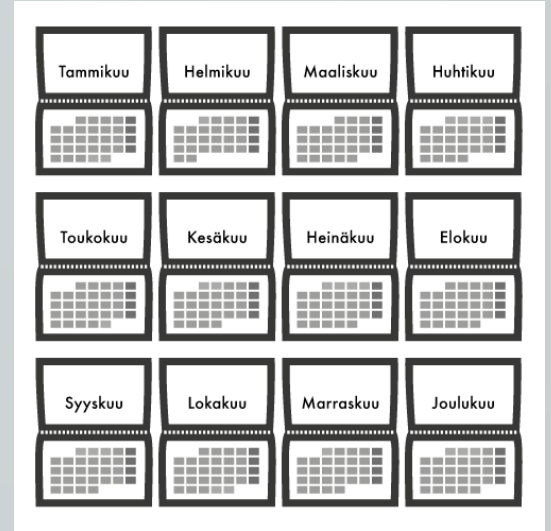
- **Tulot** ovat rahaa, jota saat.
- **Menot** ovat rahaa, jota maksat.

TULOT	MENOT
+ 1955,87 €	- 950,00 €
+ 281,00 €	- 35,00 €
+ 60,00 €	- 211,30 €
	- 49,90 €
	- 309,50 €
	- 7,10 €

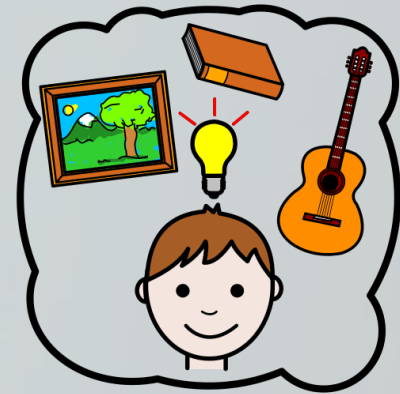
Kiinteät eli säännölliset menot

- Jotkut menot ovat kiinteitä eli säännöllisiä menoja.
- Kiinteät ja säännölliset menot toistuvat esimerkiksi joka kuukausi.
- Näitä ovat esimerkiksi vuokra, sähkölasku ja vakuutusmaksut.
- Voit varautua kiinteisiin menoihin, koska maksat niitä säännöllisesti.

Muuttuvat menot

- Toiset menot ovat **muuttuvia menoja**.
- Näitä ovat esimerkiksi vaatteet, ruoka ja harrastukset.
- Voit vaikuttaa muuttuviin menoihin.
- Voit esimerkiksi päättää, kuinka kalliin takin ostat.
- Voit myös säästää rahaa etukäteen, jos haluat ostaa jotain kallista.

Budjetti

- **Budjetti** on arvio siitä, kuinka paljon sinulla on **tuloja ja menoja**.
- Budjetti auttaa sinua käyttämään rahaa järkevästi.
- Sinun on helpompi suunnitella omaa rahankäyttöä, kun tiedät omat tulot ja menot.

Yllättävät menot

- Joskus tulee myös **yllättäviä menoja**.
- Niitä et voi aina **ennakoida** eli et tiedä, että tulee lasku tai muu meno.
- Esimerkiksi auto voi mennä rikki ja tarvitset rahaa, että auto korjataan.
- On hyvä, että säästät rahaa näitä tilanteita varten.

Talouteen liittyvät riskit

- **Riski** tarkoittaa, että jokin asia voi mennä huonosti.
- **Taloudellinen riski** voi aiheuttaa sinulle ongelmia raha-asioissa.
- Esimerkki:
 - Sinulla on määräaikainen työsuhde ja ostat kalliin auton.
 - Sinun voi olla vaikeaa maksaa auto, kun työsuhde päättyy.

Riskien arviointi

- Tiedät riskit usein etukäteen.
- Voit **arvioida riskejä** eli ajatella, missä asiassa voi olla riskejä.
- Mieti, miksi teet asian, jos siinä on paljon riskejä.

2. Tehtävät – Oma talous

Tehtävä 1

Testaa, ymmärsitkö omaan talouteen liittyvät käsitteet.

1. [Oma talous - Käsitteet - Flash-kortit \(wordwall.net\)](#)
2. [Tulot ja menot - Monivalinta \(wordwall.net\)](#)
3. [Oma talous - Käsitteet - Sanaristikko \(wordwall.net\)](#)
4. [Oma talous - Täydennä lause \(wordwall.net\)](#)
5. [Oma talous - Käsitteet - Piilosana \(wordwall.net\)](#)

Tehtävä 2

Kirjoita vastauksesi.

1. Mieti, mitä *kiinteitä menoja* sinulla on.
2. Mieti kolme *muuttuvaa meno*a, joista sinä voisit säästää rahaa.
3. Säästätkö rahaa jotain varten? Mitä?
4. Mitä *yllättäviä menoja* sinulle on tullut?
Miten niihin voisi varautua tulevaisuudessa?

Tehtävä 3a

Tee oma budjetti. Budjetointi onnistuu myös netissä.

1. [Mene Takuusäätiön verkkosivuille tästä linkistä.](#)
2. Lue tietoa budjetista.
3. Täytä budjettilaskuriin omat menosi. Paljonko ne ovat yhteensä?
4. Laske, paljonko sinulla on tuloja kuukaudessa.
5. Vertaa tuloja ja menoja. Kumpia on enemmän?

Tehtävä 3b

Kirjoita vastauksesi

1. Mieti, mitä talouteen liittyviä riskejä voi olla
 - a) opiskelijalla
 - b) perheen vanhemmilla
 - c) eläkeläisellä.
2. Miten voisit välttää riskit?

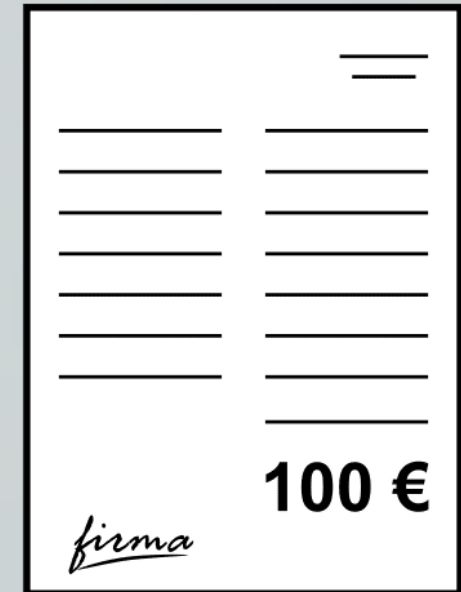

3. Laskut ja maksaminen

Laskut

- Voit saada laskun postilaatikkoon tai sähköpostiin.
- **E-lasku** eli sähköinen lasku tulee suoraan verkkopankkiin.

Laskujen maksaminen

- Voit maksaa laskun esimerkiksi verkkopankissa tai maksuautomaatilla.
- Maksa laskut ajoissa.
- Laskun **eräpäivä** on päivä, johon mennessä sinun täytyy maksaa lasku.
- Pyydä laskun lähettäjältä lisää **maksuaikaa**, jos et voi maksaa laskua.

Myöhästynyt maksu

- Sinun täytyy maksaa **viivästyskorkoa** eli lisää rahaa, jos maksat laskun myöhässä.
- Sinun täytyy maksaa enemmän rahaa, kun Mitä enemmän lasku myöhästyy, sitä enemmän rahaa sinun täytyy maksaa.

Maksamaton lasku

- Maksamaton = et ole maksanut.
- Maksamaton lasku voi mennä **perintään**.
- Perintä = ihminen yritetään saada maksamaan lasku, esimerkiksi
 - **Maksumuistutus** = Ihminen saa tiedon, että lasku täytyy maksaa.
 - **Maksuvaatimus** = Ihminen saa tiedon, että lasku on pakko maksaa.
- Pahin tilanne: lasku voi mennä **ulosottoon**. Silloin viranomainen voi ottaa rahan suoraan palkasta tai myydä henkilön omaisuutta.

Luottotiedot

- Suomessa on **luottotietorekisteri**.
- Sieltä näkee, jos henkilö ei ole maksanut laskuja.
- Sinulle voi tulla **maksuhäiriömerkintä**, jos et maksa laskua.
- Mitä merkinnästä seuraa? Sinulta voi mennä **luottotiedot**.

Luottotiedot ovat tärkeitä

- Moni asia voi olla vaikeaa, jos sinulla on luottotiedoissa maksuhäiriömerkintä.
- Silloin voi olla esimerkiksi vaikeaa saada lainaa tai vuokrata asunto.

4. Tehtävät - Laskut ja maksaminen

Tehtävä 1

Testaa, ymmärsitkö laskuihin ja maksamiseen liittyvät käsitteet.

1. [Laskut ja maksaminen - Käsitteet - Sanasokkelo \(wordwall.net\)](#)
2. [Laskut ja maksaminen - Käsitteet - Flash-kortit \(wordwall.net\)](#)
3. [Laskut ja maksaminen - Täydennä lause \(wordwall.net\)](#)

Tehtävä 2

Kirjoita vastauksesi.

1. Miten sinä maksat laskusi?
2. Miksi lasku kannattaa maksaa ajoissa?
3. Vuokrailmoituksessa lukee usein "Luottotiedot tarkistetaan".
Ota selvää, mitä se tarkoittaa.

Tehtävä 3

Hanki lisää tietoa maksuhäiriömerkinnästä.

1. Katso ensin [Kilpailu ja -kulttuuriviraston \(KKV:n\) Vältä maksuhäiriömerkintää! -video tästä linkistä.](#)
2. Vastaa sitten kysymyksiin a-i.
 - a) Mistä sanoista KKV on lyhenne?
 - b) Mitä voit tehdä ensimmäisenä, jos et voi maksaa laskua tai velkaa?
 - c) Mikä on maksumuistutus?

Tehtävä 3 jatkuu

- d) Kuka lähettää maksuvaatimuksen?
- e) Voiko perintätoimiston kanssa neuvotella?
- f) Mitä tapahtuu, jos et maksa maksuvaatimusta?
- g) Kauanko maksuhäiriömerkintä säilyy luottotiedoissa?
- h) Mitä ulosotossa tapahtuu?
- i) Mistä saat apua ja lisätietoa maksuhäiriömerkinnästä?

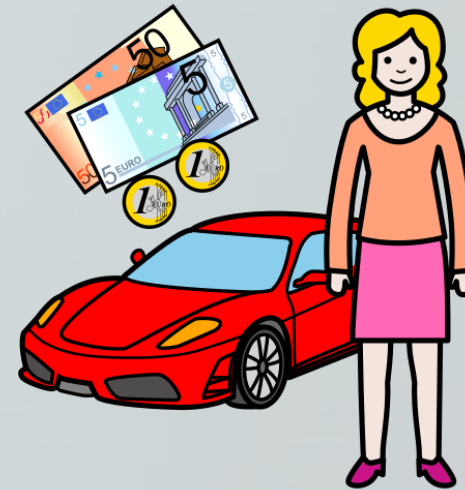

5. Lainat ja luotot

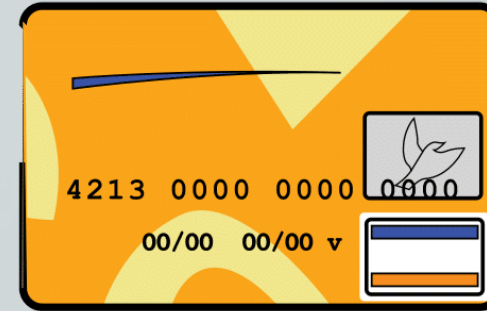
Milloin tarvitset lainan tai luoton?

- Joskus voit tarvita paljon rahaa jotain isoa ostosta varten.
- Tällainen ostos voi olla esimerkiksi auto tai asunto.
- Voit maksaa ostoksen lainalla tai luotolla.

Esimerkkejä lainoista ja luotoista

- pankkilainat
- osamaksukauppa
- tililuotot
- luottokortit, kuten Visa ja Mastercard

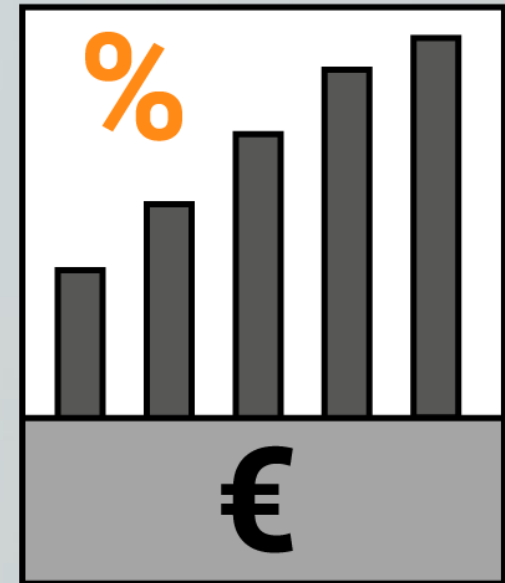
Laina

- Laina on rahaa, jota voit lainata pankista.
- Pankki lainaa sinulle rahaa ja sinä maksat rahan takaisin pankille pienissä osissa eli maksuerissä.

Lainan korko

- **Korko** on rahaa, jota maksat pankille alkuperäisen lainan lisäksi.
- Korko on siis korvaus lainan antajalle.
- Maksat korkoa jokaisessa maksuerässä.

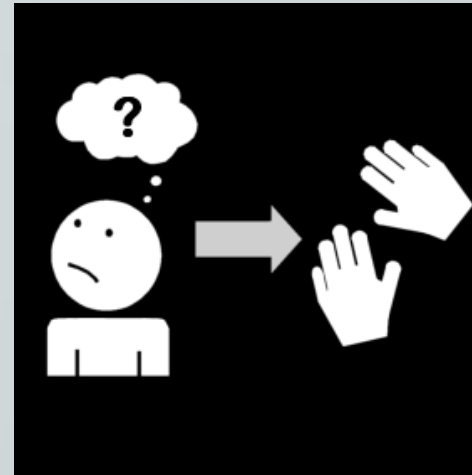
Vakuus ja takaaja

- Isoa lainaa ei voi saada ilman **vakuutta**.
- Vakuus = Takuu tai pantti, joka turvaa jonkin velvoitteen tai sitoumuksen.
- Vakuus voi olla esimerkiksi asunto.
- Myös toinen henkilö voi olla lainasi **takaaja**.
- Takaaja = Henkilö, joka takaa toisen puolesta tietyn suorituksen.
- Jos et pysty maksamaan lainaa takaisin, pankki saa vakuuden tai takaaja joutuu maksamaan lainaamasi rahat pankille.

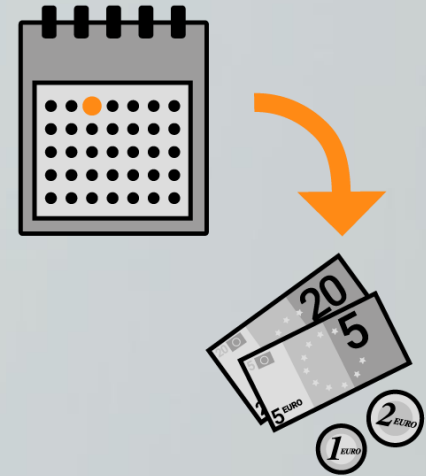
Toisen lainan takaaminen

- Mieti tarkkaan ennen kuin suostut toisen henkilön lainan takaajaksi.
- Valtio takaa opintolainan.

Kuluttajaluotto

- Kauppa voi tarjota sinulle **kuluttajaluottoa**.
- Silloin et maksa ostosta yhdellä kerralla vaan pienissä maksuerissä.
- Myös pankki voi antaa kuluttajaluottoa.

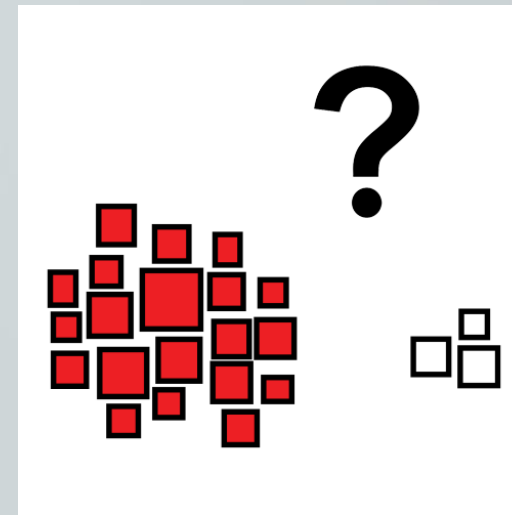
Pikaluotto

- Monet yritykset tarjoavat **pikaluottoja** eli pikavippejä.
- Pikaluotto on helpompi ja nopeampi saada kuin esimerkiksi laina.
- Ole tarkka!
 - Pikaluotot ovat kalliita.
 - Niissä on paljon **lisäkuluja** eli maksuja.

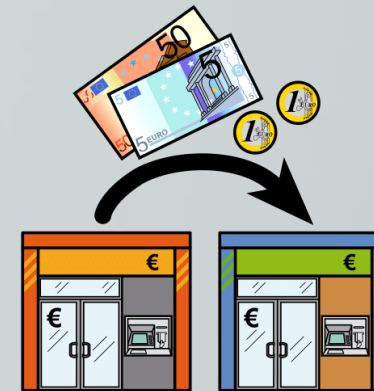
Vertaile lainoja ja luottoja

- Vertaile eri vaihtoehtoja ennen kuin otat lainan tai luoton.
- Korot, lisäkulut ja muut maksuehdot ovat erilaisia eri pankeilla ja yrityksillä.

Takaisinmaksu

- Laina ja luotto täytyy aina maksaa takaisin.
- Laske tarkasti ennen lainan tai luoton ottamista, että pystyt maksamaan lainan ja korot takaisin sovituksessa ajassa.

6. Tehtävät - Lainat ja luotot

Tehtävä 1

Testaa, ymmärsitkö lainoihin ja luottoihin liittyvät käsitteet.

1. [Lainat ja luotot - Käsitteet - Piilosana \(wordwall.net\)](#)
2. [Lainat ja luotot - Käsitteet - Monivalinta \(wordwall.net\)](#)
3. [Lainat ja luotot – Käsitteet - Aukkotehtävä \(wordwall.net\)](#)

Tehtävä 2

Kirjoita vastauksesi.

1. Mieti erilaisia tilanteita, joissa ihminen voi tarvita lainaa tai luottoa.
2. Mihin sinä olet ottanut tai aiot ottaa lainaa?
3. Miksi monet ottavat pikaluottoja, vaikka ne ovat kalliita?
4. Mitä täytyy miettiä ennen lainan ottamista? Tee ohjelista.

Tehtävä 3

Hanki tietoa kuluttajansuojasta.

1. Katso ensin [KKV:n Kuluttajansuojan perusasiat -video tästä linkistä \(ei selkokielenen\)](#).
2. Vastaa sitten kysymyksiin a-g.
 - a) Mitä tarkoittaa sitova sopimus?
 - b) Miksi sinun kannattaa miettiä tarkkaan ennen kuin allekirjoitat tällaisen sopimuksen?

Tehtävä 3 jatkuu

- c) Mitä tapahtuu, jos et maksa laskua eräpäivään mennessä?
- d) Miksi pitää olla huolellinen ennen kuin ottaa netistä lainaa?
- e) Mistä voit tunnistaa huijauksen netissä?
- f) Mitä teet, jos ostamasi tavara on virheellinen?
- g) Miten kuluttajaneuvonta voi auttaa sinua?

7. Lähteet

Lähteet

- Jääskeläinen, Hanna; Krabbe, Johanna. Suomalaisessa työelämässä toimiminen – Paikallinen tutkinnonosa 15 osp. <https://aoe.fi/#/materiaali/478/2020-06-02T12:17:42.848Z>. Viitattu 28.10.2024.
- Kilpailu- ja kuluttajavirasto. Näin perintä etenee. <https://www.kkv.fi/kuluttaja-asiat/perinta-ja-maksujarjestelyt/nain-perinta-etenee/>. Viitattu 28.10.2024.
- Kuluttajaliitto. Kotitalouksien tulot ja menot. <https://www.kuluttajaliitto.fi/fis/materiaalit/kotalouksien-tulot-ja-menot/>. Viitattu 28.10.2024.
- Kuluttajaliitto. Pieni rahaopas. <https://www.kuluttajaliitto.fi/fis/materiaalit/pieni-rahaopas/>. Viitattu 28.10.2024.
- Leskelä, Leealaura. Rahankäytönopas. 2010, KS Paino Oy.
- Takuusäätiö. Budjettilaskuri – Suunnittele ja ennakoi menosi. <https://www.takuusaatio.fi/hallitserahojasi/omien-tulojen-ja-menojen-seuranta/budjettilaskuri/>. Viitattu 28.10.2024.
- Verohallinto. Pääomatulot. <https://www.vero.fi/henkiloasiakkaat/verokortti-ja-veroilmoitus/tulot/paaomatulot/>. Viitattu 28.10.2024.
- **Kuvat:** Papunetin kuvapankki 2024. <https://papunet.net/kuvatyokalut/kuvapankki/>, Kuvako, Sergio Palao / ARASAAC, Sclera, Kirsi Alastalo. Viitattu 28.10.2024.

8. Yhteystiedot

Tekijä

Saara Tarkka

VIERKO

Vieraskielisen opetuksen kehittäminen

Kotimaisten kielten opetuksen
tarjonnan ja laadun kehittäminen
ammattillisessa koulutuksessa

2024

Lisätietoa:

<https://www.keuda.fi/keuda/hankkeet/vierko/>

